

Фонтана 2.0 (Ода на „олеснувањето“)

ПИШУВА: ВАНГЕЛ НОНЕВСКИ
vangelnonevski@gmail.com

Пред речиси осум месеци, во овој неделник, пишував за можностите за еманципација на предметите од нивната предодредена функционалност, кога тие ќе се престорат во уметнички дела.

Да појаснам и потсетам. Сè до 1917 година, сите индустриски произведени предмети своето постоење го должеа на нивната функционалност и употребна (пазарна) вредност. Тие, пред сè му служеа на човекот за практични потреби. Но кога ќе се земе еден од тие сериски изработени производи (на пример, писоар, како што тогаш стори уметникот Марсел Дишан) и тој ќе се изложи во уметничка галерија со наслов „Фонтана“, тогаш тој предмет се лишува од неговата примарна намена. Тоа значи дека на писоарот му се поништува неговата предодредена утилитарност. Имено, кога тој ќе се постави во галерија, неговата намена веќе не е во него да се уринира. Тој тогаш станува уметнички експонат, со потенцијал да премине во уметничко дело, доколку кај него се препознаат одредени естетски „треперња“.

Од друга страна, стојалиштето дека писоарите (и сите останати предмети со претходно дефинирана намена) имаат строго предодреден домен на функционалност (употребна вредност) се темели на културно-афирмативниот концепт за сквернавењето и хулењето. Застанниците на тој концепт сметаат дека предметите кои се изработени од страна на човекот и чија што првична намена е да им служат на луѓето, имаат строго дефинирана функционалност. Згора на тоа, тие сметаат дека тоа е вушност, и единствената употребна вредност која тие воопшто можат да ја имаат. „Тоа се предмети кои му служат на човекот и се произведуваат за негово добро“, би рекле тие. Оттаму, нивното пренаменување (на пример, реконтекстуализирањето на писоарот во галерија) би претставувало поигрување со доброто на човекот!

Наспроти тој „светоглед“, препознавањето на естетските потенцијали во писоарот не само што значи дека се прави обид тој да се здобие со една уметничка (што и да значи тоа денес!), нему несвојствена природа, туку, што во овој случај е поважно, дека тој (со „небесична“ помош од страна на Дишан) се изборил за **еманципација** од неговата предодредена функција. (Слично како што, на пример, Ромите се обидуваат да се еманципираат од предрасудите дека се неработници, бадијации, просјаци итн.) Се разбира, потенцијалната еманципација на предметите од нивната предодредена функционалност се темели на едно психопатолошко поистоветување на уметниците со нив. Како инаку да се протолкува фактот што тие кај нив се обидуваат да пронајдат никулци на духовност и нив да ги претставуваат на тој начин што ќе ги престоруваат во уметнички дела. Мислам дека Дишан бил многу среќен кога го поставил писоарот во галерија. Не толку поради тоа што на тој начин го редефинирал текот на понатамошната историја на уметноста, колку заради тоа што го еманципирал писоарот од неговата одвратна намена – секој ден во него непознати луѓе да се олеснуваат.

Оттаму, од гледна точка на „продуховениот“ писоар,

претпоставувам дека чувството би било прекрасно да се премине од средство за уринирање во уметничко дело кое го трансформирало текот на уметноста во 20. век. Каква ли е тоа привилегија?!

Од тој аспект гледано, сега се поставуваат редица прашања што ја тангираат нашата современа културна и естетска стварност: Дали во ЊЦ школката што пред недела дена беше поставена на улицата „Македонија“ можеме да препознаеме нешто слично? Дали пренамената на ЊЦ школката од средство за дефекација (биолошко олеснување) во уметнички експонат кој треба да симболизира гадење од естетското девастирање на централното градско подрачје во Скопје (естетско олеснување) може да се смета за нејзина соодветна еманципација? Дали, доколку се согласуваме со ставот дека предметите се еманципираат кога се престоруваат во уметнички дела, и ЊЦ школката (која не доживеа ни 24 часа „просветление“) треба да се „чувствува благословено“? Ова се премногу тешки прашања за мене и мислам дека најсоодветно би било да ја прашаме директно неа!

Јас имав среќа да стапам во контакт со дотичната ЊЦ школка (тоа инаку е можно со еманципираните предмети, за разлика од оние кои не ја трансцендираат својата функционалност) и да поразговарам со неа околу проблемите на реконтекстуализацијата во уметноста, односно во врска со тоа дали и таа се почувствува почестено и продуховано по нејзиното поставување на улицата „Македонија“. Еве што таа ми раскажа:

Го чишав штојшко во Глобус од 14. октомври 2008 година, не зашто што мислам дека си посебно шалеништан, колку заради тоа што шематиш мене најмногу ме шандира. Тезаша дека јас сум шребала да се чувствуваам еманцирирана, просветлена, привилегирана (што и да е) поради тоа што сум ја трансцендирала својаша првична намена ми се виде прелично проблематична, да не речам невкусна. Па знаеш ли штојшко јас, преј да бидам поставена на улицаша „Македонија“, бев сишурана во сијуенскиот дом „Сијив Наумов“ во Скопје и дека бев едисијенаша функционална (неискршена и неукрадена) ЊЦ школка во дожд? Не. Не ми се дојадна тоа што ме „пренаменија“! Мислам, односно убедена сум дека она што со месец & се случува на улица „Македонија“ веќе не може да се кришикува. Омаловажувачки е да се исмејуваат објекти и склучијуши кои, на крајот на краишта, тоа не е ни заслужуваат, бидејќи тоа претпоставува суштање на нивно ниво. За тоа да се реши, пошребен е вештачки предизвикан земјотрес со точно пресметан епцентар и распон на ширење: почнувајќи од „Бикот“ и завршувајќи со градскиот плоштад. Тоа е едисијено можно решение. Да бидам искрена, пошке ми се дојадаше да бидам од некаква корисна шаму каде што корисна е дефицитарна, ошколку да се љонижувам обидувајќи се да се „пресметам“ со невкусот и пропишиштвајќи тој болитички рејтинр! Сега треба до крајот на својот „живот“ да ја имам оваа шегубна свештина дека мојаша првична намена била доспоенешена, во споредба со новаша, кришички „пренаменеша“, а сејак сизифовски айсурони функција!

По ова сведоштво јас останав без текст.

